

ਸ੍ਰੀ ਵਿਮਲ ਅਚਾਰਿਆ ਰਚਿਤ ਸ੍ਰੀ ਸੰਵੇਗ ਦਰੁਮ ਕੰਦਲੀ

ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ:

ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪੀੜ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਯੋਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਅਪਣੇ ਹੀ ਨੱਕ ਦੇ ਮੁਹਰਲੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਦੂਰ, ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ, ਪਰਮ ਦੁਰਲੱਭ, ਪਰਮ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਵਰੂਪ, ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਨਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜਯੋਤੀ (ਸਿੱਧ) ਦੀ ਜੈ ਜੈਕਾਰ ਹੋਵੇ। ॥1॥

ਅਕਸਰ ਰਾਗ, ਦਵੇਸ਼, ਮੱਦ (ਨਸ਼ਾ) ਅਭਿਮਾਨ, ਕਾਮ ਤੇ ਕਰੋਧ ਆਦਿ ਦੁਸ਼ਮਣਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਅੰਤਕਰਨ ਰੂਪੀ ਪਾਗਲ ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਬਾਗ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਉਸ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਣ ਦੇ ਲਈ, ਇਹ 50 ਸ਼ਲੋਕ ਰੂਪੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ॥2॥

ਹੇ ਚਿੱਤ! ਬੇਕਾਰ ਬੁਣੇ ਇਸ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫੰਸੇ, ਤੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬੇਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਖਿਯਾ, ਕੋਮਲਤਾ, ਸ਼ਰਲਤਾ, ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਮੁਕਤੀ, ਤੱਪਸਿਆ, ਸੰਜਮ, ਸੱਚ, ਅਪਰਿਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਰੂਪੀ 10 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਆਦਰ ਨਾਲ ਪਾਲਣ ਕਰ। ॥3॥

ਹੇ ਹਿਰਦੇ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਕਰੋਧ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਚੰਗੇ ਕੁਲ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਨੀਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਤਿਆਗਣ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਸਗੋਂ ਅਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੇ ਦਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਕਠੋਰ ਅਤੇ ਬੁਰੇ ਕਰੋਧ ਨੂੰ ਖਿਯਾ ਰੂਪੀ ਛੁਰੀ ਨਾਲ ਜਿੱਤੋ। ॥4॥

ਹੇ ਆਤਮ! ਜੇ ਕੋਰਧ ਰੂਪੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੈਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਸਮੇਤ ਪੂਰਨ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਿਆਰੇ

ਪਰਿਵਾਰ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚੰਗੀ ਗਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਪਾਗਲ ਹਾਥੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਰੋਧ ਰੂਪੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਲਈ, ਅਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਨਾ ਕਰ। ॥5॥

ਹੇ ਮਨ! ਕਰੋਧ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੁਰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੰਬ ਉਠਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਭੈ ਅਤੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਮਾਸ ਅਤੇ ਪੀਕ ਦੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਦੁੱਖ ਸਮੂਹ ਦੀ ਖਾਣ ਸਵਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਵਰੂਪ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰੋਧ ਰੂਪੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕਰ। ॥6॥

ਹੇ ਚਿੱਤ! ਜਿਸ ਮਾਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਅੰਤਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਕੁਸ਼ੀਲਤਾ - ਲੋਹੇ ਦੀ ਜੰਜੀਰ ਨਾਲ ਜੱਕੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਅਪਣਾ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਜਨ ਯੋਗ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਪਣੀ ਗਰਦਨ ਝੁਕਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰਥ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਪੱਤੀਆਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ, ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਮਨ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਵੱਡੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਮਾਰਦਵ (ਕੋਮਲਤਾ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ। ॥7॥

ਹੇ ਚਿੱਤ! ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਦਾ (ਧੋਖਾ) ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੇਸ਼ਰਮ ਹੋ ਕੇ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੀਵ ਅਪਣੇ ਮਿੱਤਰ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਕਪਟ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਸਮਾਂ ਵੀ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਬਗ਼ਾਵਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੂਸਰੀਆਂ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਜੋ ਜਾਗਦਾ, ਸੌਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਠਦੇ ਬੈਠਦੇ ਸੌਂਦੇ ਜਾਗਦੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਠੱਗ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਉਲਟ ਚੱਲਕੇ, ਸਾਦਗੀ ਰੱਖਕੇ, ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਰਲਤਾ ਰੱਖਕੇ ਸਰਲਤਾ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ॥8॥

ਹੇ ਚਿੱਤ! ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਲੋਭ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਲ ਉੱਤਪਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਕੱਟਣ ਤੇ ਵੀ ਹੋਰ ਵੱਧਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਕਲੇਸ਼ ਉੱਤਪਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਭ ਤੋਂ ਛੁੱਟਕਾਰਾ, ਮੋਕਸ਼ ਰੂਪੀ ਲਕਸ਼ਮੀ

ਮਿਲਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੂਤ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਉਸ (ਮੋਕਸ਼) ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰ। ॥9॥

ਹੇ ਚਿੱਤ! ਹੇ ਭਵਯ (ਤਾਰਨ ਹਾਰ ਆਤਮਾ) ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮ ਕੇ ਕਿਉਂ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਾਹਰਲੀ ਮੈਲ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਚਾਹੇ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਰੂਪੀ ਅੰਦਰਲੀ ਮੈਲ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅੰਦਰਲੀ ਗੰਦਗੀ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਆਤਮਾ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁੱਧ ਹੋਵੇਗੀ? ਇਸ ਲਈ ਅੰਦਰਲੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਇਸਨਾਨ ਕਰ, ਇਸ ਦਾ ਹੀ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ। ॥10॥

ਹੇ ਚਿੱਤ! ਹੇ ਭਵਯ! ਜਿਸ ਤੱਪ ਦੇ ਆਚਰਨ ਨਾਲ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਡੂੰਗੇ ਸਮੰਦਰ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਭਵਯ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਪਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਜੇ (ਤੱਪ) ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਜੇਲ ਖਾਣੇ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅੰਦਰਲੇ ਬਾਹਰਲੇ ਉਤਮ ਤੱਪ ਰਾਹੀਂ ਤੂੰ ਤੱਪਸਿਆ ਕਰ। ਅੰਦਰਲੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਭੇਦ ਵਾਲੇ ਉਤਮ ਤੱਪ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੀਵਨ ਗੁਜਾਰ। ॥11॥

ਹੇ ਆਤਮ ਰੂਪੀ ਭਰਾ! ਮੋਕਸ਼ ਦੇ ਰਾਹ ਉੱਪਰ ਚੱਲਣ ਦੀ ਜੇ ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੰਜਮ ਰੂਪੀ ਕੱਵਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਉਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰ। ਜੇ ਤੂੰ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਂਗਾ, ਤਾਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਰੂਪੀ ਡਾਕੂ ਤਿੱਖੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ ਚਿੰਤਾ ਰੂਪੀ ਭੱਲੀਆਂ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਛਲਨੀ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਵਿਵੇਕ ਰੂਪੀ ਮਣੀ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਣਗੇ। ॥12॥

ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਜੇ ਝੁੱਠੇ ਵਚਨ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਢੋਲ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਭਾਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹਨ। ਜੇ ਮਹਾਤਮਾ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧਨ ਵਾਲੇ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹਨ। ਜੇ ਜਸ਼ ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਉਚਾਟਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚਾਟਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਖੁਦ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੁੱਠੇ ਵਚਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਉ, ਪ੍ਰਤਿਗੀਆ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚਲੇ ਸੱਚ ਵਚਨ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰ। ॥13॥

ਹੇ ਚੇਤਨ! ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੈ? ਕੌਣੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ? ਅਪਣਾ ਕੀ ਹੈ? ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਖੇ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਵਰੂਪ ਸੋਚ ਕੇ

ਸਵਰਗ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਢੇਰ, ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ, ਘਰ ਤੇ ਜੰਗਲ, ਇਸ਼ਤਰੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰੱਖ ਕੇ ਤੂੰ ਅਕਿੰਚਨ (ਤਿਆਗੀ) ਬਣ। ॥14॥

ਹੇ ਚੇਤਨ! ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪੁਰਸ਼ ਅੱਖ ਰਹਿਤ ਸਮੂਚੇ ਸੁੰਦਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਜੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਦਾ ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਹੈ, ਜੋ ਤ੍ਰੀ ਦੇਵ, ਦਾਨਵ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਬੇਲ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਮਲ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਦਾ ਸੇਵਨ ਤੂੰ ਕਰ। ॥15॥

ਹੇ ਜੀਵ! ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਲਈ ਤੂੰ ਕੀ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ? ਤੂੰ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ ਹੈਂ, ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਹੀਨਤਾ, ਭਾਵ ਨੋਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਘਰ ਘਰ ਭਟਕਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਦੋਹੀ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਭੀਖ ਮੰਗਦਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਜਦ ਤੂੰ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਂਗਾ ਇਹ ਸਰੀਰ ਤੇਰਾ ਸਾਥ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ। ॥16॥

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਅਸਾਰ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਅਸੀਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਸ਼ੰਕਾ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਜੀਵ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕਾਂਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੋਕਸ਼ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੰਵੇਗ (ਵੈਰਾਗ) ਰੂਪੀ ਉੱਚੇ ਦਰੱਖਤ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ। ॥17॥

ਹੇ ਮਨ! ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿੰਦਨ ਯੋਗ ਅਤੇ ਕਿੰਪਾਕ ਦਰਖਤ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਫਲ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਰਸ ਭਰੇ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਤੂੰ ਲਗਾਉ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਬਾਹਰ ਦਾ ਭਰਮ ਛੱਡਕੇ, ਕੁੱਝ ਸੋਚਕੇ ਕੰਮ ਕਰ, ਕੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਅਤੀ ਕਸ਼ਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਉਪਦਰਵ (ਦੁੱਖ) ਨਾ ਹੋਵੇ। ॥18॥

ਹੇ ਲੱਛਨ ਰਹਿਤ ਮਨ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ। ਕੀ ਤੂੰ ਅਜਿਹੀ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਕਿੱਥੋਂ ਸਿੱਖੀ ਹੈ? ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ? ਹੇ ਨਿਰਦੇਈ! ਸਵਾਰਥ ਵਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਦੇਕੇ ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਸਹਿਜ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂ ਦੁੱਖ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ॥19॥

ਹੇ ਨਿਰਭੈ ਆਤਮ! ਕਰਮ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਕਾਰਨ ਅਤਿ ਭਿਅੰਕਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਭਟਕਦੇ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਕਸ਼ਟ ਤੂੰ ਝੱਲੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਫੇਰ ਵੀ ਤੂੰ ਮੂਰਖ ਹੋ ਕੇ, ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ॥ 20 ॥

ਹੇ ਭਵਯ! ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਕੀ ਫਲ? ਇਕਾਂਤ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਇਨ੍ਹੀ ਚੇਸਟਾ ਵੀ ਕੀ ਹੈ? ਦੇਵਤਾ ਆਦਿ ਦੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ? ਜੇ ਤੂੰ ਸਭ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਅਰਕਤੂਲ (ਅੱਕ ਦੇ ਫੁੱਲ) ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਚਲ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ। ॥ 21 ॥

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਰ ਵਾਰ ਭਰਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਹੇ ਚਿਤ! ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੇਵ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਨਿਰਵਿਕਲਪ (ਸ਼ੱਕ ਰਹਿਤ) ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਸੋਚ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਕਿਵੇਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕਾਂਤ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ। ॥ 22 ॥

ਹੇ ਚਿਤ! ਜੋ ਇਸਤਰੀਆਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਵਕਰ (ਤਿਰਛੀ) ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਵਚਨ ਨਾਲ, ਤੀਸਰੇ ਨੂੰ ਅਦਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਲਾਸ ਨਾਲ, ਚੌਥੇ ਨੂੰ ਭਿਕ੍ਰਣੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਛਾਤੀਆਂ ਵਿਖਾ ਕੇ ਮੋਹ ਉਤਪਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਜਿਹੀਆਂ ਧੋਖੇਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਝੂਠਾ ਭਾਵ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਿਧੀ ਰੂਪ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਉਲਟ ਪਿਆਰ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ॥ 23 ॥

ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਤੂੰ ਅਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਜਦੀਕ ਆ, ਸਵਾਰਥ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੂਰਖਤਾ ਕਿਉਂ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਬੁਰਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਪਾਪ ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਭਟਕਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ॥ 24 ॥

ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰੇ ਕਾਰਨ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਢੱਕੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਮੇਰੇ ਆਤਮਾ! ਇਹ ਇੰਦਰੀਆਂ ਰੂਪੀ ਠੱਗ ਤੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ ਅਪਣਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਹੇ ਮੂਰਖ! ਤੈਨੂੰ ਇਕਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਛੇਦਨ, ਭੇਦਨ ਅਤੇ ਕੱਟਨ ਜੇਹੇ ਕਸ਼ਟ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹਿਨਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ॥25॥

ਹੇ ਭਰਾ ਰੂਪੀ ਹਿਰਦੇ! ਜਿਵੇਂ ਪਾਗਲ ਹਾਥੀ ਅੰਕੁਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਵੇਲ ਨੂੰ ਜੜ ਤੋਂ ਪੁੱਟ ਸੁਟਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੂੰ ਵੀ ਪਾਗਲਪਨ ਦੇ ਵਸ਼ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਵਚਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼ਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਤੂੰ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤਰ ਗਿਆ ਹੈਂ ਤਾਂ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਆਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕੀ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਬੁਰੇ ਆਚਰਨ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਨਾ ਪਵੇਗਾ। ॥26॥

ਹੇ ਹਿਰਦੇ! ਤੂੰ ਅਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਚਦਾ ਹੈਂ ਕੀ, “ਇਹ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਜੀਵ ਅੱਡ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ ਹੈਂ। ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਕਿੱਥੇ ਵੇਖਾਂਗਾ”। ਪ੍ਰੰਤੂ ਹੇ ਠੱਗ! ਤੇਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਫਲ ਨਿਰਦੇਈ, ਪਰਮਾ ਧਰਮੀ (ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ) ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਗਾ। ॥27॥

ਹੇ ਚਿਤ! ਤੂੰ ਸੁੰਦਰ ਔਰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਰਾਗ ਦਾ ਹੋਂਸਲਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਹਾਂ ਚਿੱਕੜ ਰੂਪੀ ਅੱਠ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਲਿਬੜੀ ਤੇਰੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਹਿਜ, ਨਿਰਮਲ ਸਵਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਭਰਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਮਤਲਬੀ ਹਨ, ਅਜਿਹਾ ਜਾਣਕੇ ਤੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਅਨੁਰਾਗ ਨਾ ਕਰ। ॥28॥

“ਹੇ ਆਤਮਾ! ਰੱਖਿਆ ਰਹਿਤ, ਪੀੜਤ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ”। ਅਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਚੰਚਲ ਅੱਖਾਂ ਘੁੰਮਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਯਮ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਗਿਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਅੰਨੇ! ਜੀਵ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਗ ਸਾਥ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕਿਸੇ ਪਰਵੱਤ ਸ਼ਿਖਰ ਜਾਂ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਤੱਪ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ॥29॥

ਹੇ ਚਿਤ! ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੂਜਨੀਕ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮੋਕਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਜਗਤ ਨੂੰ ਅਨਿੱਤ (ਖਤਮ) ਜਾਣਕੇ ਅਪਣੇ ਦਰਵ ਨੂੰ ਤਿਨਕੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਗਤ ਦੇ ਧਨ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਤੰਦੁਲ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮਗਰ ਮੱਛ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਛਾ ਰੱਖਕੇ ਗਲਤ ਆਸ ਨਾਲ ਜੀ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ। ॥30॥

ਹੇ ਆਤਮਾ! ਕਮਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉੱਪਰ ਰਹੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਚੰਚਲ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਜੇ ਰਚਨਾ ਤੂੰ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੱਦ ਵੀ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ, ਇਹ ਤੇਰਾ ਅਲੋਕਿਕ ਅੰਨ੍ਹਾਪਨ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਕਲਿਆਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਰਵੱਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ ਰਹਿਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਹਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਦੇ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇੱਜ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣ, ਭਾਵ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣ। ॥31॥

ਹੇ ਆਤਮਾ! ਤੈਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਜੂਨੀਆਂ ਕਾਰਨ ਡੂੰਘੇ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਭਰਮਨ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਰੂਪੀ ਜਨਮ ਦੁਰਲਭ ਰਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਰਤਨ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਹੋ ਕੇ ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਹੱਥ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਬਣੇਗਾ ਕੀ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ॥32॥

ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉੱਡਨ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨਕੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਧੋਖੇਵਾਜ਼, ਹੇ ਚਿਤ ਰੂਪੀ ਮਿੱਤਰ! ਤੂੰ ਸਭ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਸੁੱਖ ਦੀ ਆਸ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਨਹੀਂ ਭਟਕੀਆ? ਇੱਛਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਵੱਧਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕੀ ਤੂੰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਨਿਰਵਾਨ ਸੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤੋਖ ਸੁੱਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰੇ। ॥33॥

ਹੇ ਆਤਮਾ! ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕੀ ਜੇ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਮਹਾਂ ਗ੍ਰਹਿ ਜਨਮ ਜਨਮ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਬੰਨਕੇ ਅਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ, ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵਿੱਚ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਯੋਗ ਨੂੰ ਛੱਡਨਯੋਗ ਅਤੇ ਛੱਡਨਯੋਗ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਯੋਗ ਮੰਨਣ

ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਮਹਾਂ ਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਜੀਭ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ॥34॥

ਹੇ ਮਿੱਤਰ ਚਿਤ! “ਇਹ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹਨ, ਜ਼ਹਿਰ ਭਰੇ ਹਨ, ਧੋਖੇ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਿੰਦਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਦਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ” ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਰੋਕ ਰੱਖੀਆ ਹੈ। ਧਿਕਾਰ ਹੈ ਤੈਨੂੰ, ਜੋ ਤੂੰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸਨਾ ਵੱਲ ਭੱਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ। ॥35॥

ਹੇ ਚਿੱਤ! ਤੇਰੇ ਵਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਅਚੇਤਨ ਬਣੀਆਂ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੇੜੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਸੁੱਖ ਦੁੱਖ ਪਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਵੀ ਜੂਨ ਤੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਵੇਖ ਚੁੱਕਾ ਹੈਂ, ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕੀ ਤੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਕੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ॥36॥

ਹੇ ਭਰਾ ਆਤਮਾ! ਕੀ ਵਿਧਾਤਾ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਦੋਸ਼ਤੀ ਹੈ? ਕੀ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਤੂੰ ਮੌਤ ਤੇ ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹੇ ਮਿੱਤਰ ਤੂੰ ਮੌਕਸ਼ ਦੇ ਸੁੱਖ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਜੇਤੂ ਬਣਕੇ ਬੁੱਧੀ ਸਥਿਰ ਰੱਖਕੇ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ॥37॥

ਹੇ ਮੂਰਖ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਆਤਮਾ, ਤੂੰ ਪਿਆਰੇ ਭਰਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਖੜੀ ਹੋਈ ਮੌਤ ਨੂੰ ਨਾ ਵੇਖਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬੇਫਿਕਰੀ ਨਾਲ ਸੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਮੋਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਰਮ ਜਾਂ ਪਾਗਲਪਨ ਤਾਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਪ੍ਰਮਾਦ (ਅਣਗਹਿਲੀ) ਜਾਂ ਜੜਤਾ (ਮੂਰਖਤਾ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਤੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਪਰੀਵਰਤਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਤੇਰੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੈ ਤੂੰ ਦੱਸ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ? ॥38॥

ਹੇ ਚਿੱਤ! ਤੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਨਾਲ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕੀ ਮੈਂ ਅੱਜ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ, ਕੱਲ ਨੂੰ ਦੂਸਰਾ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ, ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ, ਤੀਸਰੇ ਸਾਲ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ ਪਰ ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਤੂੰ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਰੱਖ ਕੀ ਵਿਲਾਸ ਭਰੇ ਮਨੋਰਥ

ਨਾਲ ਭਰੇ ਵੇਲਾਂ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਜਲਾਉਣ ਲਈ ਦੰਡ ਧਾਰੀ ਕਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ॥39॥

ਹੇ ਹਿਰਦੇ! ਅਪਣੇ ਹਾਉ ਭਾਉ ਵਿਲਾਸਿਤਾ ਅਤੇ ਭਿਕ੍ਰਟੀ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧੇ ਕਾਮ ਦੇਵ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ, ਮਿਰਗ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੀਲਾਵਾਂ ਮੱਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਮੋਕਸ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਮੁਕਤ ਹਨ, ਉਹ ਨਿਰਦੇਈ ਕਾਲ ਖੇਲਦਾ ਹੋਇਆ, ਬਲ ਪੂਰਵਕ ਦੂਰ ਤੋਂ ਹੀ ਖਿੱਚ ਕੇ ਨਿਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ॥40॥

ਹੇ ਆਤਮਾ! ਵਿਸਤਰਿਤ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸਮੂਹ ਦੇ ਚੱਮਤਕਾਰੀ ਉਜੱਵਲ ਬੜੇ ਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸੁੰਦਰ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਸਿੱਖਰ ਵਾਲੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿੱਚ ਖੁਰ ਜਾਣਗੇ। ਤੱਦ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦਵੇਸ਼ ਦਾ ਭਾਵ ਕਿਉਂ ਜਾਗੇਗਾ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣਕੇ ਤੂੰ ਉਹਨਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਤੱਤਵ ਬੁੱਧੀ (ਲਗਾਉ) ਕਿਉਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈਂ। ॥41॥

ਹੇ ਬੇਸ਼ਰਮ ਅਤੇ ਹੱਤਿਆਰੇ ਹਿਰਦੇ! ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਈਏ, ਕੀ ਤੂੰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵੱਲ ਨਾ ਜਾ, ਇਸਤਰੀਆਂ ਮਿਰਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵੱਧਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਪਾਗਲ! ਤੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈ ਕੀ ਉਹ ਤੇਰੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਹਨ। ॥42॥

ਹੇ ਆਤਮਾ! ਜੇ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸਤੂਰੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਬਦਬੂ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਵਿਸ਼ਟਾ ਰੂਪ (ਕ੍ਰਿਮੀ ਰੂਪ) ਭਾਵ ਭਸਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਹ ਧਰਮ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਤੂੰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਅਜਿਹਾ ਮੋਹ ਤੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ? ॥43॥

ਹੇ ਆਤਮਾ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਤੈਨੂੰ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੌਤ ਵਰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁੱਖ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਲਈ ਤੂੰ ਪਾਗਲ ਬਣ ਕੇ ਕਰਨ ਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਸਾਕ, ਮਿੱਤਰ ਮੌਤ ਆਉਣ ਸਮੇਂ, ਤੈਨੂੰ ਅੰਗ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਫੇਰ ਉਹ ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨ ਭਾਵ ਮੌਤ ਦਾ ਕੁੱਝ ਸਮਾਂ ਬੀਤਨ ਤੇ ਭੁਲ ਜਾਣਗੇ। ॥44॥

ਹੇ ਚੇਤਨ! ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਭੱਟਕਦੇ ਹੋਏ ਤੈਨੂੰ ਮਾਇਆ (ਧੋਖਾ) ਸਿੱਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਮਿਲੀਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤੂੰ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁੱਝ ਛੱਡਕੇ ਇਹੋ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈਂ? ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਕਾਰਨ ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਪਰਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖਕੇ ਰੋਂਦਾ ਕੁਰਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈਂ। ॥45॥

ਹੇ ਮਿੱਤਰ ਚਿੱਤ! ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਮੂਰਖ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨ ਮੂਰਖ! ਸ਼ੀਸੇ ਵਿੱਚ ਵਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਪਰਛਾਵਾਂ ਤੇਰੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਨਿਸਚੈ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸਨਾ ਦੀ ਗਰਮੀ ਉੱਤਪਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ॥46॥

ਹੇ ਚਿੱਤ! ਗੁਰੂਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਭਿਅੰਕਰ ਦੁੱਖੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪ ਵੇਖ ਕੇ ਡਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕੀ ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ‘ਤੇ ਮਹਿਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਝੁੱਠੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਛੱਡਦੇ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੇਵਕ ਬਣਕੇ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕੀ ਤੂੰ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡਦੇ। ॥47॥

ਹੇ ਚਿੱਤ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਆਖਾ ਮੰਨਕੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਬੁੱਧੀ ਹੀਨ ਬੇਸ਼ਰਮ ਅਤੇ ਗੁਣ ਰਹਿਤ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕੀ ਤੂੰ ਮਾਨਵ ਜਨਮ ਅਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਕਿਉਂ ਹਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ॥48॥

ਹੇ ਚਿੱਤ! ਜੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਬੇਕਾਬੂ ਵਰਗ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਕੇ ਕਿਸੇ ਪਰਵੱਤ ਦੀ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਤੂੰ ਧਰਮ ਜੋਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਦਾ ਸੁੱਖ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ॥ 49 ॥

ਇਹ ਅਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਵਸਤਾ ਦਾ ਫੈਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਫੇਰ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੰਝ ਵੀ ਯਮਰਾਜ ਦੇ ਦੂਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਮੌਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਚਿੱਤ, ਅਤਿਉੱਤਮ ਅਤੇ ਆਤਮ ਤੱਤਵ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ। ॥ 50 ॥

ਲੇਖਕ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ:

ਸ਼੍ਰੀ ਚੱਕਰੇਸ਼ ਸੂਰੀ ਦੇ ਮਨ ਰੂਪੀ, ਹੰਸ ਰੂਪੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਮਲ ਅਚਾਰਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਚੰਦਰ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ, ਸੱਜਣਾ ਦੇ ਦੁੱਖ ਰੂਪੀ ਚੰਦਰਮਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਮਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਮਾਨ ਰਵੀ ਨਾਉਂ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਦੇ ਵਚਨ ਤੋਂ ਉਤਸਾਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਚੰਗੇ 50 ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ॥ 51 ॥

ਹੇ ਪਾਠਕੋਂ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੋਕਸ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕੀ ਦਵੇਸ਼ ਹੋਵੇ, ਵੇਰਾਗ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਉਤਪਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕੀ ਚੰਦਰਮਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਉਜਵਲ ਅਤੇ ਕਮਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਕੋਮਲ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ। ॥ 52 ॥